

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ

АРХЕОЛОГІЯ
І ДАВНЯ ІСТОРІЯ
УКРАЇНИ
Випуск 2 (15)

2015
КИЇВ

НАУКОВА СЕРІЯ — ЗАСНОВАНА У 2010 р.

ВИДАЄТЬСЯ РАЗ НА ПІВРОКУ

СТАРОЖИТНОСТІ РАНЕЬОГО ЗАЛІЗНОГО ВІКУ

АРХЕОЛОГІЯ І ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Наукова серія з проблем археології та давньої історії

Серія присвячена публікаціям досліджень з археології та давньої історії України. Висвітлюються питання соціально-економічного розвитку та культурних зв'язків населення України у кам'яному та мідно-бронзовому віках, сторінки з історії киммерійців та скіфів, матеріальна та духовна культура античних греків у Північному Причорномор'ї, етногенез та рання історія слов'ян, розвиток давньоруських міст і сіл, матеріальної культури середньовіччя і нового часу. Видаються нові археологічні матеріали, розвідки з історії археології та архівні джерела. Для археологів, істориків, краєзнавців, учителів історії, студентів історичних факультетів, усіх, хто цікавиться давньою історією України.

Серия посвящена публикациям исследований по археологии и древней истории Украины. Освещаются вопросы социально-экономического развития и культурных связей населения Украины в каменном и медно-бронзовом веках, страницы по истории киммерийцев и скифов, материальная и духовная культура античных греков в Северном Причерноморье, этногенез и ранняя история славян, развитие древнерусских городов и сел, материальной культуры средневековья и нового времени. Издаются новые археологические материалы, исследования по истории археологии и архивные источники. Для археологов, историков, краеведов, учителей истории, студентов исторических факультетов, всех, кто интересуется древней историей Украины.

A series is devoted to publications of investigations on archaeology and ancient history of Ukraine. Questions of social and economic development and cultural relations of the population of Ukraine in the Stone and Copper-Bronze Age, pages of Cimmerian and Scythian history, material and spiritual culture of antique Greeks in Northern Black Sea Coast, ethnogenesis and early history of Slavs, development of the Ancient Russian cities and villages, material culture of Medieval and Modern periods are under observing. New archeological records, survey on history of archaeology and archival sources are being published. This series is intended for archeologists, historians, regional specialists, teachers of history, students of historical departments and for all who is interested in ancient history of Ukraine.

Засновник та видавець

Інститут археології
Національної академії наук
України

Свідоцтво

про реєстрацію ЗМІ
КВ № 17659-6509Р
від 29.03.2011

Адреса редакції:

Україна, 04210, Київ 210,
просп. Героїв Сталінграда, 12
Тел.: (+380-44) 418-61-02
Факс: (+380-44) 418-33-06
E-mail: gorbanenko@gmail.com

Затверджено до друку

Вченою радою
Інституту археології
НАН України
09.04.2015, протокол № 3.

Усі матеріали рецензовано

Рисунки:

авторські

Комп'ютерна верстка:

С.А. Горбаненко

Усі права застережено.

Передрук можливий
зі згоди редакції
та авторів статей

ISSN 2227-4952

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОЧКО П. П.
академік НАН України
СКОРИЙ С. А.
(головний редактор)
доктор історичних наук, професор
ГОРБАНЕНКО С. А.
(відповідальний секретар)
кандидат історичних наук
ІВАКІН Г. Ю.
член-кореспондент НАН України
КРИЖИЦЬКИЙ С. Д.
член-кореспондент НАН України
МОЦЯ О. П.
член-кореспондент НАН України
ЧАБАЙ В. П.
член-кореспондент НАН України
ЗАЛІЗНЯК Л. Л.
доктор історичних наук, професор
ОТРОЩЕНКО В. В.
доктор історичних наук, професор
КУЛАКОВСЬКА Л. В.
кандидат історичних наук
ПЕТРАУСКА С. О. В.
кандидат історичних наук
ПОТЄХІНА І. Д.
кандидат історичних наук
САМОЙЛОВА Т. Л.
кандидат історичних наук
СОНН О.
кандидат історичних наук

© ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ, 2015

Підписано до друку 16.06.2015. Формат 60 × 84/8.
Гарн. Century Schoolbook. Папір офс. Друк офс. Ум.-друк.
арк. 36,3. Обл.-вид. арк. 38,8. Тираж 300 екз.

Видавець Олег Філюк. 07300, м. Вишгород, вул. Дніпрівська 3Б, кв. 97.

Свідоцтво Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Серія ДК № 4506 від 18.03.2014 р. rusfondukr@yandex.ru

Друк: ФО-П Поліщук О.Ф.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2142 від 31.03.2005.

07400, м. Бровари, вул. Незалежності, 2, кв. 148.

© Видавець Олег Філюк, тиражування, 2015

З М І С Т

Передмова

НАШІ ЮБІЛЕЇ

Скорый С.А. К 70-летию Отдела археологии раннего железного века Института археологии НАН Украины

Симоненко О.В. Слово про Євгена Васильовича Черненка

СТАТТІ

Бабенко Л.И. Об интерпретации изображений на щитках бронзовых перстней из Бельского городища

Бессонова С.С., Полтавец В.И. Шляхи сполучення в басейні Тясмину на початку доби заліза

Болтрык Ю.В. Ще раз до питання про одноактність зведення скіфських курганів

Вертієнко Г.В. «Хто серед безтілесних божеств найбільш озброєний?» (втілення Веретрагни за 14-м Яштотом)

Зимовец Р.В. Об одном условном полисемантическом образе в скифском искусстве звериного стиля

Каравайко Д.В. Городища раннього залізного віку на Сеймі

Кравченко Е.А. Вироби з каменю з поселення Уч-Баш

Ліфантій О.В. Зображення птахів на довгих пластинах головних уборів

Махортых С.В. Конское снаряжение раннескифского времени на юге Восточной Европы

Ольговский С.Я. К интерпретации Большого Бельского городища

Полідович Ю.Б. Меч из кургана Толстая Могила

Скорый С.А., Зимовец Р.В. Бляшки-«козль» с отрубленными головами (к ритуальной практике крымских горцев в эпоху раннего железа)

C O N T E N T S

---

5 Foreword

OUR JUBILEES

---

6 *Skory S.A.* On the 70th anniversary of the Department of Archaeology of Early Iron Age of the Institute of Archaeology of UNAS

9 *Symonenko O.V.* In memory of Professor Eugen V. Chernenko

ARTICLES

---

11 *Babenko L.I.* About interpretation of bronze rings petals depiction from the Belsk hill-fort

21 *Bessonova S.S., Poltavets V.I.* The trade routes in the Tyasmin-river basin of beginning of iron age

38 *Boltryk Yu.V.* Looking back at the question of the one-act construction of scythian kurhan

48 *Vertiienko H.V.* «Who among the immaterial deities is the best armed?» (incarnations of verethragna in Yasht 14)

55 *Zymovets R.V.* About one the conventional polysemantic image in scythian art of animal style

65 *Karavaiko D.V.* Early iron age hillforts in Seym-river region

77 *Kravchenko E.A.* Stone wares from Uch-Bash settlement

96 *Lifantii O.V.* Image of birds on the long appliqués of the headdresses

103 *Makhortykh S.V.* Horse harness of early-scythian time in the South of Eastern Europe

115 *Olgovskiy S.Ya.* To the interpretation of the big Bielski hill-fort

124 *Polidovych Yu.B.* The sword from burial Tovsta Mogila

140 *Skory S.A., Zymovets R.V.* Plates-«goats» with the chopped off heads (to sacral practice of the Crimean highlanders in the epoch of early iron)

- Фиалко Е.Е.* Погребальные комплексы скифских амазонок: хронологический аспект 145 *Fialko E.E.* Funerary complexes of scythian amazons: chronological range
- Шелехань О.В.* Знахідки клинкової зброї ранньокелермеського часу з Українського Лісостепу 160 *Shelekhan O.V.* Early-kelermess blade weapons finds from the Ukrainian Forest-steppe

ПУБЛІКАЦІЇ АРХЕОЛОГІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

PUBLICATIONS of ARCHAEOLOGICAL MATERIALS

- Бессонова С.С.* Находка браслетов суботовского типа у с. Закутинцы в Поросье (раскопки Е.Ф. Покровской в 1963 г.) 169 *Bessonova S.S.* The findings of bracelets of Subotovka type near village Zakutintsy in the Ros-river basin (excavations of E.F. Pokrovskaya in 1963)
- Гречко Д.С.* Исследования городища Джан-Баба в Северо-Западном Крыму 177 *Grechko D.S.* The investigations in the fortified settlement Dzhan-Baba in the northern-west Crimea
- Дзnelадзе Е.С.* Бусы из могильника Красный Маяк как хроноиндикатор 191 *Dzneladze O.S.* The beads from Chervonyi Mayak cemetery as chronological marker
- Левченко Б.М., Левченко Н.Б., Гречко Д.С.* Курганы раннескифского времени у с. Медвин в Поросье (по материалам раскопок 1984—1985 гг.) 202 *Levchenko B.M., Levchenko N. B., Grechko D.S.* The barrows of the early scythian time near Medvin-village in Ross-river region (by the materials of excavations 1984—1985)
- Панченко К.И.* Скифские похоронения в двокамерной катакомбе з грунтового могильника біля м. Світловодськ 219 *Panchenko K.I.* The scythian burial in a double catacomb from the cemetery near Svitlovodsk
- Пеляшенко К.Ю.* Ритуальная посуда из раскопок городища скифского часу біля с. Циркуни 223 *Peljashenko K.Ju.* Ritual vessel from the excavations of a scythian time hilfort near Tsvirkuny village

ПРИРОДНИЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ

NATURAL SCIENTIFIC STUDIES

- Горбаненко С.А.* Палеоэтноботанические материалы Знаменского городища и зерновое хозяйство дьяковской культуры 232 *Gorbanenko S.A.* Palaeoethnobotanical materials from Znamenskoe hill-fort and Dyakovo culture's grain production
- Лошенко М.И.* Археоэтноботанические коллекции с памятников раннего железного века Беларуси 240 *Loshenkov M.I.* Archaeoethnobotanical collections from relicts of the early iron age in Belarus
- Маркова Е.В.* Остеологические материалы из раскопок городища Джан-Баба и поселения у с. Окуневка на Тарханкутском полуострове 250 *Markova E.V.* The osteological materials from excavations of settlements Dzhan-Baba and Okunevka on Tarhankut peninsula

ІСТОРИЯ НАУКИ

HISTORY of SCIENCE

- Бокій Н.М., Могилів А.Д.* Открытие Светловодского могильника 253 *Bokiy N.M., Mogylov O.D.* A discovery Svitlovodsk burial ground
- Кулатова І.М., Супруненко О.Б.* Більське городище в науковій і пам'яткоохоронній діяльності Полтавського Центру охорони та досліджень пам'яток археології 265 *Kulatova I.M., Suprunenko O.B.* Ancient settlement Belsk in scientific and safeguarding activities according monuments Poltava Center of protection and study of archeological heritage
- Наші автори** 279 **Our authors**
- Список скорочень** 281 **List of abbreviations**